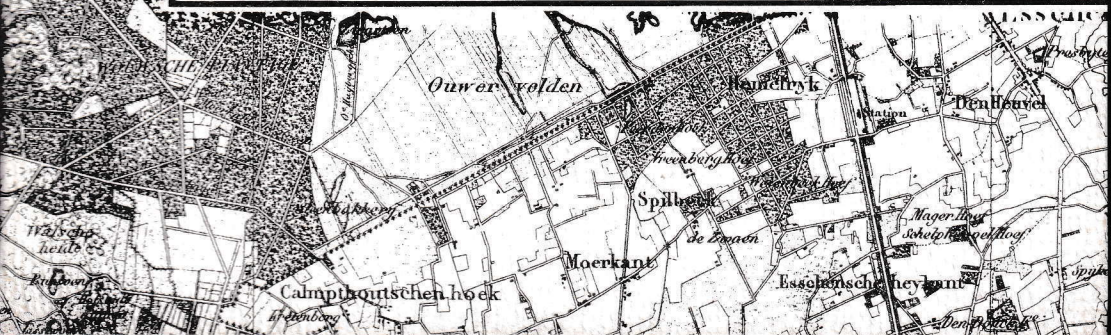

3/4- '91

De Wouwse Coöperatieve Zuivelfabriek

XII. Bestuur

Vanaf de oprichting werd gekozen voor de coöperatieve organisatievorm. Dat hield in dat de boeren die lid waren, een flinke vinger in de pap hielden bij het nemen van beslissingen. Maar deze organisatievorm stelde ook aan de deelnemende boeren de nodige eisen. Individuele belangen moesten groepsbelangen worden:

"Het vormen van groepen uit personen die steeds geïsoleerd hebben geleefd, was geen gemakkelijke taak. Door statuten en reglementen zijn belangen van boeren aaneengesmeed en zij zijn op deze wijze uit hun isolement verlost. Men leerde reglementen en voorschriften eerbiedigen en een eenmaal gegeven woord en handtekening gestand doen", schreef directeur L. Witteveen in 1944. 68)

Men moest binnen de coöperatie met elkaar leren leven. Besluiten die normaal zelf genomen werden, moest men door anderen laten nemen of minstens in overleg met anderen. Omdat het vaak om specifieke zaken ging, raakten de boeren aangewezen op specialisten. Een directeur van buitenaf nam hier de zaak in handen. Toch bleven de boerencoöperatoren nauw betrokken bij de fabriek. De zuivelfabriek werd immers nog steeds gezien als een verlengstuk van hun bedrijf waar ze vroeger zelf de melk verwerkten. Ze lieten zich informeren over de verschillende mogelijkheden en namen dan gezamenlijk beslissingen, soms tegen het advies van de directeur in! Ze droegen daarbij ook financiële verantwoordelijkheid. Ging er iets mis met de coöperatie, dan voelden zij dat in hun portemonnee en dat kon weer een weerslag hebben op de eigen bedrijfsvoering. Zou de coöperatie failliet gaan, dan verloren de leden niet alleen het kapitaal dat ze in het bedrijf hadden gestoken, maar zij waren ook onbeperkt aansprakelijk voor een tekort bij liquidatie. Zo heeft bijvoorbeeld het faillissement van de coöperatieve zuivelfabriek in Fijnaart in 1933 en van de suikerfabriek 'Zeeland' in Bergen op Zoom veel boeren

Het bestuur van de zuivelfabriek net na de Tweede Wereldoorlog. Zittend v.l.n.r.: Lodewijk Witteveen (directeur), Aart Mouwen (voorzitter), past. Oninckx, A. Damen (Zuideinde). 2e rij: Jac Damen (Looike), Geert van Loon, Petrus Elst, P. de Nijs, Pieter Jan Elst, C. Dekkers (Zuideinde). Achterste rij v.l.n.r.:

Geert Doggen, Geert van Agtmaal, Louis Nelen (foto: coll. H. Witteveen).

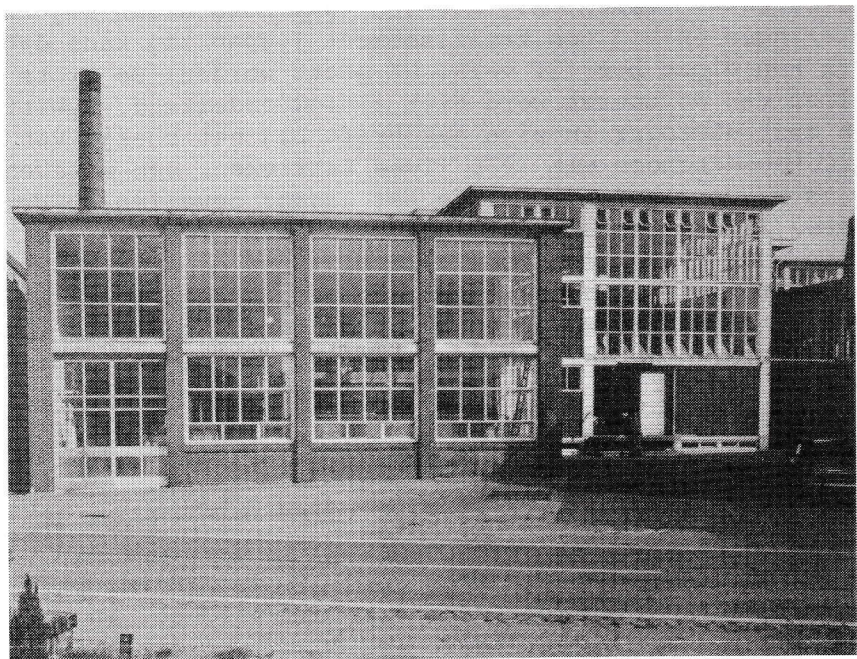
4
er van weerhouden om de verplichtingen van het lidmaatschap van een coöperatie te aanvaarden. Uit hoofde van hun aansprakelijkheid moesten bv. de leden van Fijnaart samen f 79.000,-- op tafel leggen. Ook in Roosendaal zijn er in 1922 financiële moeilijkheden geweest, waarbij de leden een tekort aan moesten zuiveren. 69)

De bestuursleden liepen daarbij nog grotere risico's, omdat zij nauwer bij aan- en verkoop en het investeringsbeleid betrokken waren. Zij moesten vaak borg staan bij investeringen en bij een faillissement liepen zij kans dat zelfs hun eigen bedrijf verkocht moest worden! De grote invloed van de boeren werd niet altijd onderkend. H. Witteveen zegt hierover in zijn naschrift bij het boekje van ing. C. Roosenschoon uit 1976 (Twee fabrieken, één streven): *"Zo is bijvoorbeeld te weinig het accent gevallen op de ongetwijfeld grote invloed van de coöperatoren van het eerste uur, die in een moeilijke tijd met moed en risico's de coöperatieve zuivelbereiding op gang hebben gebracht. Daarbij hebben vooral de voorzitters van de besturen vele en zware verantwoordelijkheden voor hun medeleden gedragen."*

VERHOUDING.

Omdat de boeren zelf niet de dagelijkse leiding van de fabriek op zich konden nemen, moesten ze daarvoor een deskundige aantrekken. In Wouw werd dat een Fries. Dat kwam waarschijnlijk omdat de eerste zuivelschool in Friesland stond. De leerlingen van de school die katholiek waren, weken uit naar het zuiden om daar een baan te vinden en zo kreeg ook Wouw verschillende keren een Fries als directeur. 70)

Het aannemen van iemand van buitenaf betekende het afgeven van een stuk "macht". Er ontstond een soort machtsrelatie die de boeren in balans dienden te houden. En de Wouwse boeren waren veeleisend! Enerzijds had de directeur invloed op het bestuur van de fabriek en stuurde hij op bepaalde besluiten aan, maar aan de andere kant liep hij het risico om ontslagen te worden, als hij te veel macht naar zich toe zou trekken. Met name voorzitter Jan Dekkers liet directeur L. Witteveen op een vaak onopvallende

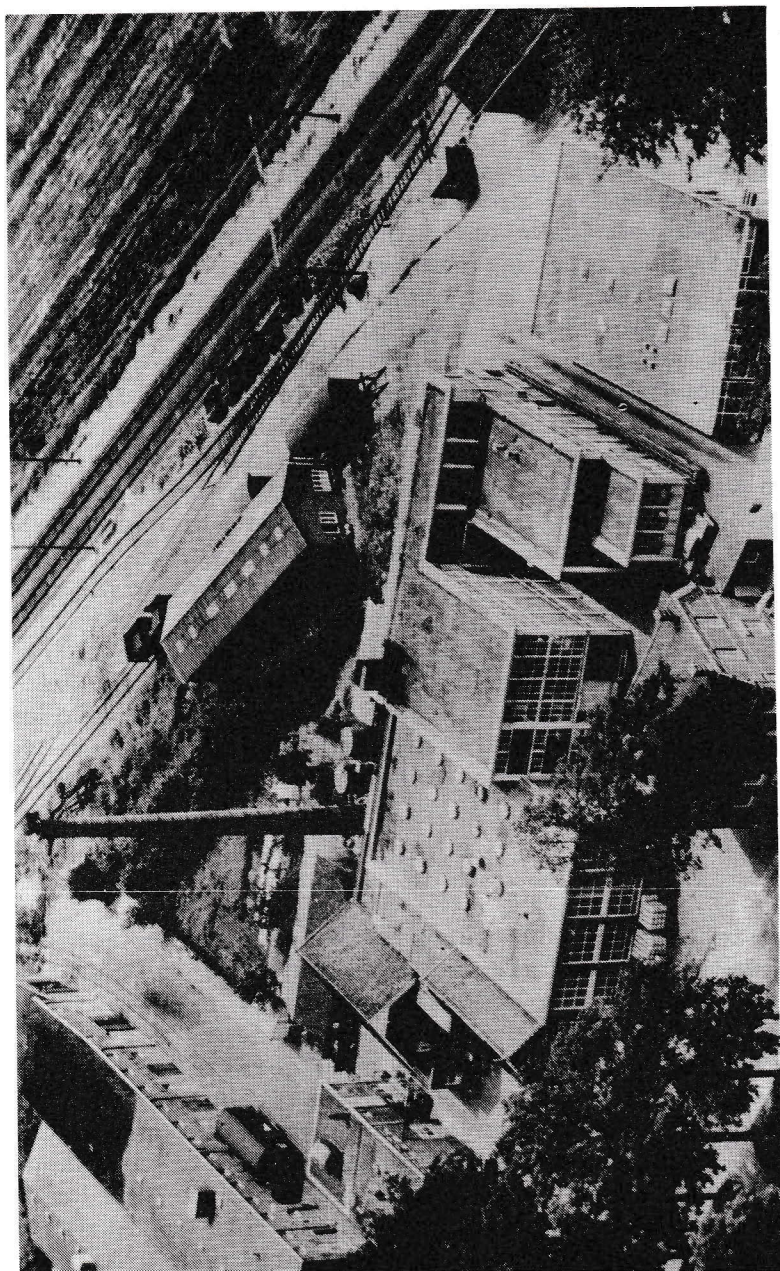
Het fabrieksgebouw in Wouw gezien vanaf de Bergsebaan.
Foto 1975 in het jaarverslag van dat jaar.

manier merken dat die toch afhankelijk van het bestuur was. Uit "Meten met twee maten" het volgende citaat:
"Jan Dekkers, de voorzitter, kwam vaak op de fabriek, bijvoorbeeld als hij naar een B.en W.-vergadering in het dorp moest. Met zijn rijtuig bleef hij dan op de losplaats staan. Dekkers ging niet naar Witteveen toe, maar riep of wenkte hem bij zich te komen."

Jan Dekkers was een geknipte figuur als voorzitter. Hij had een groot bedrijf, was niet gehuwd en beschikte over veel tijd. Daardoor kon hij het wethouderschap van de gemeente Wouw op zich nemen, maar hij hield voldoende tijd over om zich met de coöperatie te bemoeien en regelmatig contact te houden met de directeur. Hij had ook de durf om de zaak te controleren en zich niet onder te laten sneuwend door een directeur. Deze belangrijke zaken voor het welslagen van de coöperatieve samenwerking waren in Wouw in elk geval aanwezig. Dat was een van de krachten waardoor succes verzekerd was. In Roosendaal was een voorbeeld aanwezig van een bestuur dat zich in de jaren twintig liet overrompelen door de directeur. Door een verkeerd investeringsbeleid gingen hier bedrijf en bestuur bijna onderuit. Alleen door opnieuw geld in hun coöperatieve bedrijf te stoppen en voortijdige afschrijvingen te doen, konden de Roosendaalse boeren dit van de ondergang redden. De voorzitter moest zelf met een bedrag van bijna 6.000 gulden op tafel komen. 71)

LEDENTAL.

Bij de oprichting in 1894 waren in Wouw 38 leden actief. In 1896 kwamen er twee nieuwe leden bij en steeg het aantal deelnemers in de coöperatie tot 40. Bijna twintig jaar bleef het aantal leden toen onveranderd. Wel werden lidmaatschappen overgedragen aan opvolgers, maar nieuwe leden meldden zich niet aan. Die situatie duurde tot rond 1915 toen door tussenkomst van de Rijkszuivelconsulent Tonkes-Struif actie werd gevoerd om Boeren lid te maken van de coöperaties. Dat had resultaat want in 1915 traden 39 nieuwe leden toe en steeg het aantal tot 79. In 1916 kwamen er opnieuw 54 leden bij. Het aantal van 133 leden steeg in 1917 tot 144 en in 1919 werd zelfs het aantal van 155 leden bereikt. 72)

Het complex van de melkfabriek en op de voorgrond de directeurswoning. Foto: KLM Aeroport NV, oktober 1963 (G.A. Wouw).

H. Witteveen zette een campagne in om alle losse leveranciers lid te doen worden. Toen Wouw met Roosendaal fuseerde in 1964, was het ledental opgelopen tot boven de 400. Er waren toen maar enkele "losse" leveranciers meer overgebleven. Er was er een bij die volgens de heer Witteveen zei: *"...ik heb mijn vader op zijn sterfbed moeten beloven om nooit lid te worden van een coöperatie.."*. Zijn vader had als lid van "Fijnaart" een stuk grond moeten verkopen om aan zijn aansprakelijkheidsverplichting te kunnen voldoen. 73)

BANG.

Of de trage stijging van het aantal leden werd veroorzaakt door angst voor dit soort risico? Feit was wel dat de 40 eerste leden vrijwel allemaal behoorden tot de grootste veehouders uit de omgeving, over voldoende koeien beschikten en in het begin met eigen kapitaal de fabriek financierden. Overigens was er bij de coöperatoren van het eerste uur weinig interesse om het aantal leden uit te breiden. Tekenend is hier een uitspraak van Jan Dekkers, de voorzitter van de coöperatie, op een bijeenkomst van 22 januari 1915 met Tonkes-Struif. Die pleitte voor maatregelen om meer leden te winnen, mogelijk door losse leveranciers iets minder voor hun melk te betalen dan de leden.

"Dhr. J. Dekkers meent dat het beste is om de leveranciers op eene kalme wyze hiertoe over te halen. Spreker ziet er eene onbillykheid in om de leveranciers minder voor de melk te betalen; er zyn vele kleine boertjes met 1 of 2 koeien, en die behooren ook voor hun melk te ontvangen wat hun toekomt. In 't algemeen zyn dit echter menschen met weinig ontwikkeling, die van organisatie of werking van eene zuivelfabriek geen begrip hebben. Spreker betwift daarom of het gewenscht is dat zulke menschen lid worden. Een groote vergadering van onontwikkelde menschen vindt spreker altyd niet gewenscht." 74)

ONDANKS het feit dat niet alle boeren lid waren, was het aantal leveranciers vele malen groter. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog waren dat er zo'n 750. En daar waren boeren bij die per dag een bus melk leverden met min-

der dan tien liter er in!!

BESTUURSLEDEN.

Vanaf het begin werd uit de deelnemende coöperatoren een bestuur gekozen met daarin voorzitter, vice-voorzitter (in de jaren tot 1931 als penningmeester omschreven) en secretaris. Daarnaast waren er commissarissen. Het gaat hier te ver om een complete lijst te geven van iedereen die een bestuursfunctie vervulde. De mensen van het dagelijks bestuur willen we U graag geven. Daaruit blijkt dan meteen dat veel boeren een bestuursfunctie zeer lange tijd behielden. Of het zo lang 'blijven zitten' als een goede zaak ervaren moet worden, laten we aan het oordeel van de lezer over. De lijst gaat tot 1964 toen Wouw fuseerde met Roosendaal.

Lijst van voorzitters, vice-voorzitters en secretarissen:

Voorzitters:

J.B.Dekkers	1894-1931
Arn.Mouwen	1931-1947
Jan Mouwen	1947-1964

Vice-voorzitters (tot 1931 penningmeester):

J.de Greef	1894-1916
Ger.Doggen	1916-1929
G.Doggen Arnzn.	1929-1957
P.Elst	1957-1964

Secretarissen:

L.A.van Loon	1894-1901
C.van Gils	1901-1914
Arn.Mouwen	1914-1931
Adr.Damen	1931-1946
Adr.Dekkers	1946-1955
G.van Agtmaal	1955-1957
P.van Oers	1957-1964.

In de periode van 1898 tot 1914 trad C.van Gils tevens op als directeur van de zuivelfabriek. 75)

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

